

Sygn. akt V CSK 362/20

POSTANOWIENIE

Dnia 16 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa P. M.
przeciwko R. M. i Skarbowi Państwa
- Prezesowi Sądu Rejonowego w K.
o ustalenie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 16 grudnia 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 19 czerwca 2020 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 19 czerwca 2020 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powoda P.M. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 12 grudnia 2019 r. oddalającego jego powództwo przeciwko Skarbowi Państwa – Prezesowi Sądu Rejonowego w K. o ustalenie, że środki pieniężne w postaci banknotów w łącznej kwocie 79.900 zł, 200 koron czeskich oraz 395 euro ujawnione i zatrzymane przez funkcjonariuszy policji 26 stycznia 2017 r. w pokoju użytkowanym przez powoda w budynku położonym w D. przy ul. N. są jego własnością.

U podstaw rozstrzygnięcia legło stwierdzenie, że powód nie ma interesu prawnego w zgłoszeniu powództwa o ustalenie, a swoich roszczeń do rzeczy objętych pozwem powinien dochodzić w toku postępowania karnego. Czyni to bezprzedmiotowym prowadzenie postępowania dowodowego na okoliczność ustalenia tytułu własności rzeczy objętych zabezpieczeniem majątkowym w sprawie karnej prowadzonej przeciwko R. M. Podkreślono także, że sąd karny jest wyłącznym dysponentem środków pieniężnych objętych zabezpieczeniem i niedopuszczalne jest rozstrzyganie o losach zajętych w toku postępowania karnego rzeczy, poza reżimem tego postępowania.

Od wyroku Sądu drugiej instancji skargę kasacyjną złożył powód. Wnosząc o jej przyjęcie do rozpoznania powołał się na oczywistą zasadność skargi wobec naruszenia przez Sąd Apelacyjny przepisów prawa procesowego art. 387 § 2¹ pkt 1 w związku z art. 227 i w związku z art. 382 k.p.c., przez nieuzasadnione przyjęcie za własne ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji, który nie dokonał żadnych ustaleń faktycznych w zakresie prawa własności środków pieniężnych zabezpieczonych w toku postępowania karnego, wyraźnie to artykułując w uzasadnieniu wyroku.

Ponadto skarżący wskazał, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne oraz potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, polegające na konieczności wyjaśnienia, czy interwenient w rozumieniu art. 53 § 41 k.k.s., występujący w toczącym się i nie zakończonym procesie karnym, w którym zgłosił swoje roszczenie do przedmiotów lub rzeczy zabezpieczonych w toku tego postępowania karnego, ma interes prawny i może jednocześnie domagać się ochrony w postępowaniu cywilnym przez zgłoszenie ustalenia przez ten Sąd, przysługującego mu prawa własności do przedmiotów lub rzeczy zabezpieczonych w toku postępowania karnego.

Pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o odmowę jej przyjęcia do rozpoznania a w przypadku nieuwzględnienia tego wniosku – o odrzucenie skargi kasacyjnej w całości i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżących, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Oparcie zaś wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości

lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć.

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie spełnia tych wymogów. Nie przeprowadzono w nim analizy orzecznictwa i poglądów doktryny. Argumentacja skarżącego jest ogólnikowa, jednostronna i ogranicza się do przedstawienia własnego poglądu w opozycji do stanowiska prawnego Sądu drugiej instancji. Nie wykazuje zatem, że w sprawie ujawniły się zagadnienia wykładnicze o problemowym czy precedensowym charakterze, których wyjaśnienie wymagałoby zaangażowania Sądu Najwyższego i sprzyjało rozwojowi prawa. Silnie kazuistyczny sposób ujęcia zagadnień prawnych wskazuje, że nie mają one charakteru abstrakcyjnego, syntetycznego i uniwersalnego, lecz są osadzone w okolicznościach konkretnej sprawy i są pytaniami w tej właśnie sprawie. Sprowadzają się do kwestionowania prawidłowości stosowania przez Sąd Apelacyjny - w okolicznościach sprawy - art. 189 k.p.c.

Ponadto w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że z reguły interes prawny w ustaleniu istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa nie zachodzi, gdy osoba zainteresowana może w innej drodze osiągnąć w pełni ochronę swoich praw. Interes ten występuje, gdy powód nie ma żadnych innych przewidzianych prawem możliwości realizacji prawa podmiotowego, a nie wtedy, gdy zrezygnował z korzystania z istniejących środków. Interes ten nie istnieje gdy może lub powinien być on zaspokojony w innym specjalnie unormowanym postępowaniu (por. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna - z dnia 30 grudnia 1968 r., III CZP 103/68, OSNCP 1969, nr 5, poz. 85, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 1991 r., III CZP 97/88, OSNCP 1989, nr 12, poz. 206 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2014 r., III CSK 182/13, niepubl., z dnia 26 stycznia 1978 r., IV CR 530/77, OSPiKA 1979, nr 4, poz. 74, i z dnia 15 lipca 1968 r., II CR 245/68, OSPiKA 1970, nr 3, poz. 59).

Kodeks karny skarbowy przewiduje możliwość wniesienia przez podmiot nie będący podejrzanym lub oskarżonym, a zgłaszającym swoje roszczenia do przedmiotów podlegających przepadkowi, interwencji w sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe (art. 119 w zw. z art. 53§ 41 k.k.s., art. 126 – 128 k.k.s., art. 163 k.k.s.). Interwenient jest uprawniony do zgłaszania wniosków dowodowych dla wykazania okoliczności, które stwarzają przeszkodę prawną do orzeczenia przepadku lub poddają w wątpliwość jego zasadność. W razie prawomocnego orzeczenia przepadku osoba wysuwająca roszczenia może dochodzić w procesie cywilnym od sprawcy wyrównania szkody, która wyniknęła z użycia przedmiotu do przestępstwa i jego przepadku. Z kolei w razie prawomocnego orzeczenia przepadku przedmiotów, co do których interwenient nie zgłosił interwencji we właściwym czasie z przyczyn od siebie niezależnych, odpowiedzialność Skarbu Państwa ocenia się według przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Osoba roszcząca sobie prawo do przedmiotów objętych przepadkiem może dochodzić swoich roszczeń w postępowaniu cywilnym (art. 340 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.), także w razie orzeczenia przepadku przedmiotów tytułem środka zabezpieczającego (art. 43§ 1 i 2 k.k.s.) (por. m.in. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2010 r., SK 50/08, OTK – A 2010, nr 4, poz. 34, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2003 r., V KK 240/03, OSNKW 2004, nr 1, poz.10 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 1996 r., II KRN 207/95, OSNKW 1996, nr 5-6, poz. 34 i z dnia 19 maja 1995 r., III KRN 24/95, OSNKW 1995, nr 11 – 12, poz.83).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy natomiast rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym – a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach

z dnia 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z dnia 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.).

Bliższa analiza uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala przyjąć, by była ona – w powyższym rozumieniu – oczywiście uzasadniona. Z motywów orzeczenia Sądu Apelacyjnego wynika, że zaakceptował w pełni ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji – które nie mogą być w postępowaniu kasacyjnym kwestionowane (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.) - w ramach, których Sąd ten nie czynił żadnych ustaleń dotyczących prawa własności środków pieniężnych objętych pozwem, uznając to za bezprzedmiotowe wobec nie stwierdzenia interesu prawnego powoda w zgłoszeniu powództwa o ustalenie (art. 189 k.p.c.). W tych okolicznościach stwierdzenia Sądu Apelacyjnego - odnoszące się do prawa własności środków finansowych objętych pozwem - po pierwsze, nie mają żadnego znaczenia dla wyniku sprawy, a po wtóre odnoszą się w istocie do ustaleń poczynionych w sprawie karnej, w postępowaniu cywilnym kwestia ta nie podlegała bowiem badaniu, Sąd drugiej instancji oddalił bowiem apelację dzieląc stanowisko Sądu pierwszej instancji, co do braku interesu prawnego powoda w zgłoszeniu powództwa (art. 189 k.p.c.), a tym samym bezprzedmiotowości prowadzenia dalszego postępowania dowodowego dla wykazania własności środków pieniężnych objętych pozwem.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 3, art. 99 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2018, poz. 265).